

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
Голова приймальної комісії
Рівненського державного
гуманітарного університету
проф. Р.М. Постолюкський
« 25 » лютого 2021 р.

ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ
зі спеціальності 052 «Політологія»
для вступників на третій освітньо-науковий рівень вищої освіти
(доктор філософії, Ph.D.)

Схвалено вченою радою факультету історії, політології та міжнародних відносин
Протокол №2 від « 25 » лютого 2021 р.

Голова вченої ради
факультету історії, політології та
міжнародних відносин

 проф. В. М. Шеретюк

Схвалено навчально-методичною комісією факультету
історії, політології
та міжнародних відносин
Протокол №2 від « 25 » лютого 2021 р.

Голова навчально-методичної комісії
факультету історії, політології та
міжнародних відносин

 проф. Л.Ю. Галуха

Голова фахової експертної комісії проф. М.М. Гон

Розробники: проф. М. М. Гон
проф. О.М. Кириленко

Програма вступного іспиту зі спеціальності 052 «Політологія» для вступників на третій освітньо-науковий рівень вищої освіти (доктор філософії, Ph.D.) / М. М. Гон, О.М. Кириленко – Рівне : РДГУ, 2021. – 22 с.

Розробники:

Гон М. М., професор, доктор політичних наук

Кириленко О.М., професор, доктор соціологічних наук, в.о. завідувача кафедри

Рецензент:

Бортніков В.І., д. політ. н., професор кафедри політології та державного управління ім. Лесі Українки

Програма визначає вимоги до рівня підготовки вступників, зміст основних освітніх компетенцій, критерії оцінки відповідей вступників, рекомендовані літературні джерела.

Розглянуто на засіданні кафедри політичних наук
(протокол № 1 від 28 січня 2021 р.).

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2021 р.

ЗМІСТ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА	4
ЗМІСТ ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ	5
1 Теорія та історія політичної науки	5
2 Політичні інститути та процеси	6
3 Політична культура та ідеологія	8
4 Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку	10
5 Етнополітологія та етнодержавознавство	12
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ВСТУПНИКІВ	16
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	17
ІНФОРМАЦІЙНИЙ РЕСУРС	22

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма вступного іспиту складена відповідно до змісту підготовки фахівців спеціальності 052 «Політологія» ступеня (освітньо-кваліфікаційного рівня) магістра.

Мета іспиту – з'ясування рівня знань претендентів на навчання в аспірантурі задля здобуття наукового ступеня доктора філософії на основі освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр» («Спеціаліст»).

Претенденти на навчання в аспірантурі повинні продемонструвати:

- знання категоріального апарату та теорії політичної науки;
- розуміння визначальних положень основних світових і вітчизняних політологічних шкіл, концепцій і напрямків;
- розуміння політичних відносин і політичних процесів;
- розуміння сутності світового політичного процесу, геополітичної ситуації, місця, ролі й статусу України в сучасному світі;
- навички політичної культури;
- вміння застосовувати політичні знання у професійній і громадській діяльності.

Завдання до іспиту розроблені таким чином, щоб перевірити знання претендентів на навчання в аспірантурі з різних спеціальностей політичної науки.

Порядок проведення вступного випробування.

Вступне випробування проводиться згідно з розкладом, складеним приймальною комісією Рівненського державного гуманітарного університету.

Допуск до вступного випробування вступників здійснюється за умови наявності аркуша результатів вступних випробувань та документа, що засвідчує особу (паспорт).

Фахове випробування проводиться в усній формі, що передбачає надання відповідей на питання екзаменаційних білетів. Вступник отримує тільки один комплект екзаменаційних завдань, заміна завдань не дозволяється. Екзаменаційні білети складаються відповідно до даної програми, друкуються на спеціальних бланках за встановленим зразком та затверджуються головою приймальної комісії Рівненського державного гуманітарного університету.

Під час фахового випробування вступник має право звернутися до екзаменаторів з проханням щодо уточнення умов завдань. Натомість вступнику не дозволяється користуватися сторонніми джерелами інформації (електронними, друкованими, рукописними) та порушувати процедуру проходження фахового випробування, що може бути причиною для відсторонення вступника від вступних випробувань.

Для письмового запису відповідей на екзаменаційні завдання використовуються аркуші усної відповіді відповідного зразка. Після внесення вступником відповіді до зазначеного аркушу він ставить під нею свій підпис, що підтверджується підписами голови та екзаменаторами фахової атестаційної комісії.

Порядок оцінювання відповідей вступників.

Оцінювання відповіді вступників на вступному випробуванні здійснюється членами фахової атестаційної комісії, призначеної згідно з наказом ректора.

Оцінка відповіді кожного вступника обговорюється колегіально всіма членами комісії, що були присутні при складанні вступного екзамену. Всі оцінки включаються у протокол засідання екзаменаційної комісії.

ЗМІСТ ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

Теорія та історія політичної науки

Політика як соціальне явище. Політологія як наука.

Місце і роль політики в життєдіяльності суспільства. Поняття політики та структура політики. Основні концепції політики. Рівні політики. Зміст і форми політичної діяльності. Сутність та особливості політичної влади. Концепції політичної влади. Форми і методи здійснення політичної влади. Ресурси політичної влади. Суб'єкти політики, їх класифікація. Особа як первинний суб'єкт і об'єкт політики. Соціальні групи як основні суб'єкти і об'єкти політики (верства, клас, етнос, нація). Соціальна структурованість як фактор політичного життя. Соціальна обумовленість політики.

Політологія як складова сучасної науки. Проблема періодизації історії політичної думки. Історія розвитку політичної науки. Інституціоналізація політичної науки. Сучасна політологія як наука і навчальна дисципліна. Структура політології як науки. Системність політичної науки. Зміст і сутність політики. Політика як наука і мистецтво. Об'єкт і проблеми предмету політології. Основні категорії політології та проблеми їх систематизації. Основні методи політологічних досліджень. Природа політологічного знання і функції політології. Теоретичне й емпіричне у вивченні політики. Філософсько-методологічні основи сучасної політології. Прогнозування та моделювання в політології. Місце політології в системі наук про суспільство. Політична наука за рубежом: сучасні політологічні школи. Формування і розвиток національної школи політології в сучасній Україні.

Історія світової політичної думки.

Зародження політичної думки і її розвиток у країнах Стародавнього Світу. Особливості політичної думки Стародавнього Сходу. Політичні вчення у Стародавній Греції. Політична етика Сократа. Вчення Платона про «ідеальну державу». Вчення Аристотеля про політику та державу. Античне розуміння демократії. Політико-правова думка Стародавнього Риму. Політичне вчення Цицерона. Політичні погляди давньоримських юристів. Особливості політичної думки епохи Середньовіччя. Політичні ідеї та політичний зміст вчення Фоми Аквінського та Аврелія Августина. Політико-правові доктрини Марсілія Падуанського та Вільяма Оккама. Політико-правова думка Візантійської імперії. Кодекс Юстиніана.

Політична думка епохи Відродження – новий етап у розвитку політичної думки. Нікколо Макіавеллі як основоположник науки про політику. Політичні ідеї Жана Бодена. Політичні вчення діячів Реформації: М. Лютера, Ж. Кальвіна. Особливості політичної думки Нового часу. Політична думка представників просвітництва. Англійське просвітництво: Т. Гобс, Дж. Локк. Французьке просвітництво: Ш.-Л. Монтеск'є, Вольтер, Ж.-Ж. Руссо. Нідерландське просвітництво: Г. Гроцій, Б. Спіноза. Ліберально-демократичні концепції у Північній Америці (Т. Джефферсон, Д. Медісон). Вчення про державу і владу у філософії І. Канта. Вчення про громадянське суспільство, державу та право у філософії Г.В.Ф. Гегеля. Політична філософія Ф. Ніцше. Марксистське вчення про політику, державу і владу.

Політична думка початку ХХ ст.: М. Вебер, В. Парето, Г. Моска, Р. Міхельс, А. Бентлі. Основні школи і течії сучасної зарубіжної політології. Біхевіористський напрямок у дослідженнях політики (Г. Лассуел, Дж. Кетлін та ін.). Системний аналіз влади (Т. Парсонс, Д. Істон, Р. Даль та ін.). Політична соціологія: (М. Кроз'є, М. Дюверже, С. Ліпсет, Р. Арон). теорія соціально-політичних конфліктів (П. Блау, К. Боулдінг, Р. Дарендорф). компаривістика як метод аналізу різномірних політичних систем (Д. Істон, Г. Алмонд, С. Хантінгтон). Розвиток політичної науки у США, Франції, Великобританії і Німеччині в ХХ-ХХІ ст.

Розвиток політичної думки в Україні.

Політична думка Київської Русі. Морально-правові та релігійні уявлення про суспільство: «Слово про закон і благодать» митрополита Іларіона, «Руська правда» Ярослава

Мудрого, «Повість минулих літ» літописця Нестора і «Повчання» В. Мономаха.

Ідеї політичного і національного відродження України (І. Вишенський, П. Могила, С. Яворський, Ф. Прокопович). Проблема конституційно-державного устрою в творчості українських мислителів козацько-гетьманської доби.

Політична думка України XIX – початку XX ст. Кирило-Мефодіївське Братство про державно-політичний лад. Проблеми демократії, держави і політичних відносин в соціально-політичній думці України другої половини XIX ст. (М. Драгоманов, І. Франко, М. Грушевський). Проблеми національного відродження і державності у XX ст. (М. Міхновський, В. Липинський, Ю. Бачинський, Д. Донцов, М. Хвильовий, В. Винниченко, Б. Крупницький, І. Лисяк-Рудницький). Політичні ідеї українських дисидентів (І. Дзюба, В. Чорновіл, І. Мороз). Обґрунтування новітньої української державності: «Декларація про державний суверенітет України», «Акт про державну самостійність України», «Конституція України» 1996 року.

Системний вимір політики.

Сутність системного аналізу, його основні принципи та категорії. Поняття суспільної системи. Поняття політичної системи, її основні компоненти.

Теоретичне моделювання політичних систем. Класичні моделі політичних систем: інтерпретації політичної системи Д. Істона і Г. Алмонда. Розвиток системних досліджень політики в сучасній політології.

Політична система суспільства як одна з основних категорій сучасної політології. Структура політичної системи суспільства. Політична система як сукупність взаємодіючих підсистем: інституціональної, комунікативної, функціональної, нормативної, політико-культурної. Функції політичної системи та закономірності її розвитку. Основні підходи до типологізації політичних систем, критерії виокремлення основних типів політичних систем. Тенденції розвитку політичних систем.

Основні етапи становлення та особливості формування політичної системи незалежної України. Складові політичної системи України, її політичні інститути та особливості функціонування. Перехідний, трансформаційний характер політичної системи України та перспективи її подальшого розвитку.

Політичні інститути та процеси

Інституційне втілення політики.

Поняття «політичний інститут». Види і специфіка політичних інститутів. Функції політичних інститутів.

Держава як основний політичний інститут. Виникнення та сутність держави. Теорії походження держави. Ознаки і функції держави. Типологія держав. Концепція правової держави. Поділ влади як один з основних принципів правової держави. Соціальна держава. Механізми здійснення державної влади. Бюрократія в структурі державної влади. Форми державного правління і державного устрою. Сутність та основні складові політичного режиму. Типологія політичних режимів. Динаміка політичних режимів. Тенденції розвитку сучасної держави. Конституція України про будову і механізми здійснення державної влади. Проблеми побудови правової, соціальної держави в Україні.

Сутність громадянського суспільства. Взаємозв'язок держави і громадянського суспільства. Ознаки громадянського суспільства. Функції та атрибути громадянського суспільства. Політичні інститути громадянського суспільства.

Соціальна природа виникнення громадських об'єднань. Громадські організації і рухи в політичному житті суспільства. Політичні об'єднання. Партія як політичний інститут. Основні ознаки і функції політичних партій. Сучасні партійні системи. Політичні партії і об'єднання в Україні: історія і сучасність. Групи інтересів і політика. Групи тиску, лобізм. Місцеве самоврядування як політичний інститут громадянського суспільства. Політична роль засобів масової комунікації. Вплив Інтернету на політику.

Політичні процеси.

Поняття політичного процесу. Сутність та структура політичного процесу. Функціональний зміст політичного процесу, його основні стадії. Багатовимірність та суперечливість політичних процесів. Структура та типологія політичних процесів. Парцелярні та глобальні процеси. Революційні та еволюційні, закриті та відкриті, стабільні та нестабільні політичні процеси. Форми здійснення політичного процесу. Об'єкти та суб'єкти політичного процесу. Специфіка політичних процесів демократичного суспільства.

Політичні зміни, політичний розвиток. Трансформації політичних режимів. Особливості трансформації тоталітарних та авторитарних режимів у сучасні демократії. Сутність демократизації як політичного процесу. Демократичний транзит. Особливості демократичного транзиту в Україні. Модернізаційний підхід до аналізу політичних процесів. Революція, реформи і політична модернізація. Основні моделі політичної модернізації. Суперечливо-кризовий характер модернізаційних процесів у сучасному світі. Міжнародний політичний процес. Політична глобалістика.

Конфлікт і злагода у політичному процесі. Сутність, типологія та функції соціально-політичних конфліктів. Політичний конфлікт. Стадії визрівання та розвитку політичних конфліктів. Політична криза і способи виходу з неї. Особливості компромісно-консенсусного подолання конфліктів. Конфліктність українського суспільства та шляхи досягнення суспільної злагоди.

Політика як сфера людської життєдіяльності.

Об'єктивна зумовленість політики. Специфічні риси політичної діяльності. Структура та форми політичної діяльності. Політичне функціонування та політична участь. Політична пасивність та активність. Політична діяльність як наука та мистецтво. Раціональне та ірраціональне в політичній діяльності.

Участь громадян у визначенні та здійсненні політичних процесів. Політична соціалізація як процес становлення громадсько-політичних якостей людини, її політичних інтересів та політичної культури. Основні напрями та умови політичної соціалізації. Агенти політичної соціалізації. Проблеми політичної соціалізації в сучасному українському суспільстві. Людина як учасник політичного процесу. Політична участь як наслідок політичної соціалізації. Політична участь і формування громадянської ідентичності. Особливості та структура політичної поведінки особи, групи, мас. Типологія політичної поведінки. Особливості політичної поведінки в умовах трансформації політичного режиму.

Поняття політичної еліти. Підходи до визначення політичних еліт. Політичні еліти як суб'єкти політичного процесу. Типи та функції політичних еліт у сучасному суспільстві. Роль мас та еліт у демократичних транзитах. Особливості політичної еліти незалежної України. Лідерство як закономірність політичного життя суспільства. Сутність та витоки політичного лідерства. Типологія і функції політичного лідерства. Особливості політичного лідерства в сучасних умовах. Характерні риси політичного лідера та основні вимоги до нього. Політичне лідерство в сучасному українському суспільстві.

Політика як практична діяльність.

Політичний аналіз і прогнозування як необхідні умови ефективності політичного процесу. Основні підходи до визначення політичного аналізу.

Теоретичний та прикладний політичний аналіз. Структура та методи політичного аналізу. Сутність та теоретичне обґрунтування політичного прогнозування. Основні стадії та методи політичного прогнозування. Надійність політичного прогнозу. Особливості аналізу й прогнозування перебігу політичних процесів. Інституалізація політичного аналізу й прогнозування в сучасній Україні.

Політичне рішення як складова політичної діяльності. Місце політичного рішення в політичній діяльності. Теорія прийняття політичних рішень як галузь науки про політику. Вимоги до політичного рішення. Структура політичного рішення. Основні різновиди

політичних рішень. Етапи розробки і прийняття політичних рішень. Методи та моделі розробки і прийняття політичних рішень. Планування реалізації політичних рішень. Проблема забезпечення оптимальності та ефективності політичних рішень. Політичний ризик. Сутність та рівні політичного ризику. Оцінка політичного ризику.

Маркетинг та менеджмент як засоби досягнення бажаних результатів у конкурентних політичних процесах. Складові та функції політичного маркетингу. Політичний ринок, політичний товар, політичний прибуток. Структура та різновиди політичного маркетингу. Основні методи маркетингових досліджень у політиці. Політична реклама, паблік рілейшнз та іміджмейкерство в структурі політичного маркетингу. Методика і техніка дослідження ефективності політичного маркетингу.

Політичний менеджмент як система управління політичними процесами. Складові політичного менеджменту. Планування, організація, мотивація і контроль як основні принципи менеджменту. Аналітичний аспект політичного менеджменту. Класифікація та особливості діяльності політичних менеджерів. Зв'язок політичного маркетингу і політичного менеджменту.

Технологічний аспект сучасної політики. Політична кампанія як сукупність технологій, спрямованих на досягнення визначеної мети. Планування та проведення політичної кампанії. Різновиди політичних кампаній і технології їх здійснення. Вибори та виборчі кампанії. Складові виборчих кампаній. Законодавче регулювання виборів і політичні технології їх проведення. Маніпулятивна складова політики. Міфотворчість як збраряддя політичного маніпулювання. Сутність та механізми політичної пропаганди та агітації. Психологічна та інформаційна війна в політиці. Технології лобювання та тиску на політичну владу. Методи та ресурси тиску груп інтересів на структури влади. Політико-правове забезпечення лобістської діяльності. Популізм як політичне явище. Технології політичного популізму. Популізм в Україні.

Політична культура та ідеологія

Сутність політичної культури.

Сутність політики і культури, та їх взаємовплив. Поняття політичної культури та основні структурні елементи політичної культури. Політична культура як єдність політичної свідомості та політичної поведінки. Цінності в політичній культурі. Політичні орієнтації як основні елементи політичної культури. Знання як елементи політичної культури. Політична мова і політична культура. Політичні символи і ритуали. Співвідношення політичної, правової, громадянської та духовної культури. Функції та суспільне значення політичної культури. Соціальна зумовленість політичної культури. Рівні та носії політичної культури. Особливості формування політичної культури.

Компоненти політичної культури. Політична свідомість як складова політичної культури.

Структура політичної культури. Поняття політичної свідомості та самосвідомості як складових політичної культури. Політична психологія і політична ідеологія. Буденна, емпірична та теоретична свідомість. Індивідуальна, групова й масова політична свідомість. Громадська культура в структурі політичної свідомості. Механізми функціонування політичної свідомості (мотиваційні та пізнавальні складові). Функції політичної свідомості. Особливості політичної свідомості різних соціальних груп. Маніпулювання політичною свідомістю, його зміст, форми, наслідки. Міфи та стереотипи у формуванні політичної свідомості. ЗМІ як чинник впливу на формування та розвиток політичної свідомості.

Політична соціалізація та політична поведінка.

Поняття соціалізації та зміст політичної соціалізації у політичній культурі. Умови та чинники політичної соціалізації. Основні етапи соціалізації (первинна, вторинна та ресоціалізація). Співвідношення політичної соціалізації та політичного виховання. Роль

політичної освіти у політичній соціалізації. Ідеологія як світоглядно-ідеологічний компонент політичної культури. Основні соціально-психологічні механізми політичної соціалізації. Типи політичної соціалізації (гармонійний, плюралістичний, конфліктний та гегемоністський). Зміст поняття політична поведінка (індивідуальна та групова). Форми політичної поведінки (активна та пасивна, проактивна) та її механізми (інстинкти, навички, дії). Основні аспекти політичної поведінки (політична активність, політична робота, політична діяльність) та сутність політичного менталітету.

Типологія політичної культури.

Рівні та види політичної культури. Основні критерії типологізації політичної культури. Зміст історичного підходу у типологізації політичної культури. Історичні типи політичної культури, виокремлені Г. Алмондом та С. Вербою. Історико-функціональна типологія політичної культури Є. Вятра. Типологія політичної культури У. Розенбаума та Е. Баталова. Типологія політичної культури Р. Інглхarta за ціннісним критерієм. Авторитарний, тоталітарний та демократичний типи політичної культури. Структурний підхід до типології політичної культури. Гомогенний, фрагментований (сегментований), змішаний і тоталітарний види політичної культури. Закрита та відкрита політична культура як прояв комунікативного підходу до її типології. Типології політичної культури за національно-територіальною ознакою, характером взаємозв'язків між людьми, ідеологічною ознакою. Політична субкультура та контркультура.

Політична культура демократичного та тоталітарного суспільств.

Визначальні ознаки демократичної політичної культури. Основні риси громадянської політичної культури (Г. Алмонд, С. Верба). Громадянські, політичні права та свободи людини як основна цінність демократичного суспільства. Політична толерантність, плюралізм, компроміс та консенсус – принципи демократичної політичної культури. Особливості формування демократичної політичної культури у різних країнах. Ідеологічні різновиди демократичної культури. Політична активність громадян і повага до закону як передумова розвитку демократії. Становлення демократичної політичної культури у трансформаційних суспільствах.

Сутність тоталітаризму й етатизму. Особливості тоталітарної політичної культури. Патерналізм і конформізм. Механізми формування політичної культури в умовах тоталітаризму. Культ особи та його суспільна підтримка: причини і наслідки. Культурні фактори занепаду тоталітарних суспільств.

Порівняльна характеристика демократичної і тоталітарної політичної культури.

Цивілізаційні особливості політичної культури.

Політична культура США та Європейського Союзу: переваги та недоліки. Особливості політичної культури мусульманських, буддистських та православних країн. Проблема співіснування і взаємовпливу цивілізаційно різних політичних культур. Переваги і недоліки культурного запозичення. Культурна гегемонія. Цінності об'єднаної Європи як елемент політичної культури європейського простору. Проблеми співвідношення трансформації європейських цінностей та цінностей українського суспільства.

Культура професійної політичної діяльності.

Культура боротьби за політичну владу. Етика використання влади, реформування суспільства і модернізації. Культура прийняття політичних рішень, сприймання та розв'язання політичного конфлікту, політичної поведінки і спілкування. Парламентська етика. Політична відповідальність і коректність. Особливості чиновницької політичної культури. Бюрократизм і корупція. Елітарна політична культура. Потреба в політичній культурі громадян, котрі не є представниками політичного класу. Політична культура виборця (електоральна). Критична та некритична лояльність до влади. Етика політичного

протесту. Політична культура сучасної молоді. Культурний вимір поведінки натовпу в політиці. Культурний аспект аполітичності.

Політична культура України.

Особливості політичної культури громадян України. Етапи розвитку політичної культури українського суспільства (історичні детермінанти). Особливості політичної культури Київської Русі, козацької доби, періоду Української Народної Республіки, радянської України. Особливості політичної культури громадян України.

Становлення демократичної політичної культури в умовах трансформації українського суспільства. Падіння рівня довіри до політичних інститутів як прояв рівня розвитку політичної культури українського суспільства. Вплив структур державної влади, політичних партій та громадських організацій, засобів масової інформації на формування засад демократичної політичної культури в Україні.

Політична культура та мораль.

Етика як якісна та нормативна характеристика поведінки людини. Еволюція поглядів на проблему співіснування та взаємовпливу політики і моралі в історії політичної думки. Макіавеллівський, ненасильницький, політикореалістичний шляхи визначення співвідношення мети і засобів у політиці. Політична етика. Основні моральні цінності, що визначають політичну діяльність в умовах демократії. Політика і політиканство. Моральний аспект політичної діяльності в сучасному світі. Моральні норми як важливий фактор становлення і розвитку політичної культури. Політична етика. Професійна етика та етикет у політиці. Людина, її честь, гідність, дотримання політичних та громадянських прав і свобод як засади моральності в політиці, важливий критерій демократичної політичної культури суспільства. Політична чесність та утилітаризм, чесність та плюралізм, чесність та соціальні ролі. Політика і мораль в умовах реформування українського суспільства.

Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку

Методологічні основи та методи дослідження міжнародних відносин.

Основні тенденції в розвитку методологічної бази теорії міжнародних відносин. Системний та синергетичний підходи до аналізу міжнародних відносин. Базові методики прикладного аналізу МВ – експлікативні методи – контент-аналіз, івент-аналіз, когнітивне картування, метод індикаторів, статистичний метод. Дослідження міжнародних відносин з позицій прикладного моделювання. Моделювання і системність. Застосування арифметичних засобів як самостійна проблема прикладного вивчення міжнародних відносин. Квантифікація і формалізація змістовних моделей міжнародних ситуацій і процесів.

Проблема класифікації сучасних теорій міжнародних відносин. Політичний ідеалізм у науці про міжнародні відносини. Політичний реалізм Г. Моргентау та Р. Арона. Модернізм або «науковий» напрям в аналізі міжнародних відносин. Транснаціоналізм: причини виникнення, зміст, різновиди. Неомарксистська концепція міжнародних відносин. Школа неореалізму в теорії міжнародних відносин. Французька соціологічна школа. Основні напрямки дослідження міжнародних відносин після закінчення «холодної війни». Концепція «зіткнення цивілізацій» С. Хантінгтона. Геополітичні концепції З.Бжезинського. Концепція «світ-системи» І. Валлерстайна та перспективи розвитку сучасних міжнародних відносин.

Структурні особливості міжнародних відносин.

Видова структура міжнародних відносин. Найважливіші поняття видової структури міжнародних відносин. Співвідношення зовнішньополітичних відносин із міжнародними. Зовнішньополітичні відносини. Зовнішня політика держави та її забезпечення. Співвідношення та взаємозв'язок внутрішньої та зовнішньої політики. Цілі та види зовнішньої політики держав.

Міжнародна політика. Інструменти міжнародної політики. Дипломатія та воєнна сила

при здійсненні міжнародної політики держави. Дипломатія як специфічна сфера зовнішньополітичної діяльності держави. Функції дипломатії та форми дипломатичної діяльності. Пропаганда у міжнародних відносинах.

Міжнародні економічні відносини. Особливості сучасного світового господарства. Міжнародний поділ праці. Глобалізація та інтеграція. Співставлення інтеграції і дезінтеграції у глобальному масштабі. Сучасні прояви глобалізації і фрагментації.

Міжнародні відносини у сфері культури. Ставлення політичних еліт до проблеми ідентичності національного культурного поля: космополітичні еліти, націоналістичні еліти, компрадорські еліти, ліберальні політичні еліти. Вестернізація та її вплив на національну культуру.

Міжнародні відносини у сфері інформації. Види інформації. Інформаційні потоки. Роль держави у світовому інформаційному просторі.

Міжнародна система.

Система міжнародних відносин, її структура і середовище. Закони функціонування і трансформації міжнародних систем. Особливості середовища міжнародних відносин. Соціальне середовище. Позасоціальне міжнародне середовище.

Загальнопланетарна міжнародна система, регіональні підсистеми-компоненти, субрегіональні підсистеми. Стабільні та нестабільні, конфліктні та кооперативні, відкриті та закриті типи міжнародних систем. Теоретичні моделі М. Каплана, М. Ніколсона, Е. Чемпеля, З. Бжезінського.

Глобальна макросистема міжнародних відносин. Вплив глобалізації на сучасну міжнародну систему. Характер і сутність сучасних системних глобальних трансформацій. Глобальні та регіональні зміни міжнародних відносин. Перспективи розвитку глобальної системи міжнародних відносин.

Міжнародний і світовий порядок.

Термін «міжнародний порядок», «світовий порядок». Основні підходи до інтерпретації міжнародного порядку (неореалістичний, марксистська теорія, теорія залежності, теорія ліберальної взаємозалежності). К. Ясперс про «правовий устрій світу через політичну форму». Імператив «абсолютного суверенітету» С. Хоффмана. Виміри міжнародного порядку. Горизонтальний вимір міжнародного порядку: децентралізація, фрагментація глобальної міжнародної системи і регіональних підсистем. Вертикальний вимір міжнародного порядку. Функціональний вимір міжнародного порядку. Ідеологічний вимір міжнародного порядку. Моделі сучасного світового порядку.

Історичні типи міжнародного порядку. Особливості повоєнного міжнародного порядку, сучасного міжнародного порядку. Система політичної рівноваги. Ідея рівноваги як принцип міжнародних відносин і міжнародного права. «Легітимізм» як виправдання збройних інтервенцій.

Формування якісно нового світового порядку. Особливості сучасного етапу міжнародного порядку. Ідея нового міжнародного порядку. Роль міжнародних організацій та режимів у формуванні міжнародного порядку. Інституалізація інтеграційних процесів у сучасному світі.

Соціологічний підхід як широке і цілісне бачення проблеми міжнародного порядку. Відносини панування, інтересу і згоди міжнародних акторів. Дестабілізація міжнародної системи.

Концепції «глобального гуманізму» С. Мендловиця і М. Гуртова.

Загальносвітовий політичний процес.

Світовий політичний процес як наукова категорія і об'єктивна реальність. Світовий політичний процес і світова політика. Світовий соціум і його складові. Сукупність змін політичних статусів. Функціональна єдність і протиріччя дій і взаємодій суб'єктів міжнародних відносин. Політична неоднорідність світу.

Рушійні сили і визначальні тенденції світового політичного процесу. Політична активність інституціональних об'єктів міжнародних відносин. Нова якість світового політичного процесу. Футурологічні проекти майбутнього розвитку людства. Мегатенденції на зламі тисячоліть. Трансформація влади і демократії в умовах постіндустріалізму (Елвін Тоффлер). Нові імпульси у розвитку людини й суспільства (Джон Нейсбіт, Патриція Абурден). Кінець історії? Обґрунтування однорідного планетарного розвитку (Френсис Фукуяма). Майбутнє капіталізму (Пітер Друкер, Чарлз Хенді, Лестер Туроу, Роберт Райх). Пошук оптимальної ідеології (Микола Амосов).

Національна та міжнародна безпека

Зміст поняття «безпека» і основні теоретичні підходи до його вивчення. Параметри і види безпеки. Основні загрози безпеці. Сутність “міжнародної безпеки”. Трансформація середовища безпеки і нові глобальні загрози. Вплив глобалізації світового розвитку на міжнародну безпеку. Держава як головна діюча особа національної та міжнародної безпеки. «Спільна безпека», «спільна безпека й колективна оборона», «всезагальна безпека». Концепція кооперативної безпеки. Концепція людської безпеки. Теорія демократичного миру. Основні загрози та виклики безпеки. Механізми підтримання міжнародної безпеки.

Поняття «національна безпека» в теорії міжнародних відносин. Об'єкти та суб'єкти національної безпеки. Безпека суспільства, держави, громадянина. Держава як найважливіша складова системи національної безпеки. Основні функції держави в системі національної безпеки. Основні чинники національної безпеки. Цілі національної безпеки. Основні властивості національної безпеки. Фактори національної безпеки: воєнні і невоєнні.

Поняття “національний інтерес” в теорії міжнародних відносин. Концептуальні засади та організаційні механізми національних інтересів. Критерії і структура національного інтересу. Роль національного інтересу. Національний інтерес як інструмент аналізу внутрішньої та зовнішньої політики держави. Класифікація національних інтересів. Національні інтереси України у ХХІ ст. Пріоритети національних інтересів України. Національні інтереси і проблеми національної безпеки України. Стратегія національної безпеки України.

Міжнародні конфлікти: методика оцінки та прогнозування.

Проблеми дефініювання міжнародних конфліктів. Конфлікти й кризи. Р. Дарендорф, К. Райт, К. Дойч про конфлікт. Типи міжнародних конфліктів. Моделі міжнародного конфлікту К. Боулдінга, Й. Гальтунга, А. Рапопорта.

Особливості міжнародних конфліктів біполярного та постбіполярного періодів. Врегулювання конфліктів: традиційні методи й інституційні процедури. Особливості «конфліктів нового покоління»: причини, учасники, зміст, механізми врегулювання. Проблеми розв'язання воєнних конфліктів. Міжнародне посередництво. Превентивна дипломатія.

Етнополітологія та етндержавознавство

Становлення і розвиток етнополітології як науки.

Предмет і об'єкт етнополітології. Основні категорії та поняття етнополітології. Зміст понять нація, етнос, етнічна меншина, національна меншина, політизація етнічності, етнізація політики, етнополітика, титульна нація, етнополітична поведінка, етнічна ідентичність, етнополітичний конфлікт, національна ідея, націоналізм.

Основні теорії етносу та методологічні підходи дослідження етнополітичних процесів. Інформаційна теорія етносу (етнічна ідентичність як форма стабілізації соціонормативної інформації та інтегруючий фактор ієрархії ідентичностей). Дуалістична теорія етносу Ю. В. Бромлея. Поняття етнікосу. Мікро- та субетнічні одиниці і метаєтнічні спільноти. Пасіонарна теорія етносу Л. Гумільова.

Політологічні теорії етносу та етнічності. Примордіальна теорія К. Гіртца, Е.Стюарда, П'єра ван ден Берге. Соціо-біологічний та еволюційно-історичний напрями примордіалізму. Інструменталістська теорія етнічності (Джордж Ротшильд, К.Янг, Олзак, Нейгел, Дж.Бентлі). Конструктивістська парадигма про походження етносу та природу етнічної ідентичності (Фредерік Барт, Бенедикт Андерсон, Р.Бурдьє, Ернст Геллнер, Ерік Хобсбаум).

Інструменталістська теорія нації. Конструктивізм, неомарксизм, комунікативна теорія.

Сутність та поняття етнополітики.

Етнополітика: основні дефініції. Об'єкти та суб'єкти етнополітики. Держава як ключовий суб'єкт етнополітичних процесів. Первинні та вторинні суб'єкти етнополітики. Етнічні та національні меншини у етнополітичних процесах. Титульна нація як суб'єкт етнополітики.

Зміст понять етнополітичні відносини, етнополітична свідомість, етнополітична організація. Основні типології етнонаціональної політики. Авторитарна, тоталітарна, демократична та ліберальна етнополітики. Асиміляційна та мультикультуральна політика. Основні приклади асиміляційної моделі етнополітики (концепції «плавильного котла» і «томатного супу», формування радянського народу).

Основні моделі мультикультуральної політики (класичний та ліберальний мультикультуралізм).

Расистська модель етнополітики.

Основні форми етнополітичної поведінки. Помірковані форми етнополітичної поведінки титульних націй (етнічний плюралізм, політика міжетнічної інтеграції, федералізація держави, ігнорування вимог не панівних етнічних груп). Радикальні форми етнополітичної поведінки держави (колонізація, сегрегація, етноцид, геноцид, примусова асиміляція, депортація).

Форми етнополітичної поведінки непанівних етнічних груп (добровільна асиміляція, етносепаратизм, іредентизм).

Основні функції, завдання та принципи етнополітики.

Етнополітика України.

Державна концепція етнополітики в Україні: сутність та зміст. Національна держава як феномен суспільного розвитку. Права людини (громадянина), права націй (етносів) у контексті етнополітики Української держави. Політика України в напрямку співпраці з зарубіжними українцями. Регіонально-етнічна політика в Україні. Управління етнонаціональними процесами в сучасній Україні. Україна як держава з поліетнічним складом населення. Етнічна структура населення України. Особливості етнічного ренесансу на території України. Мовна проблема в Україні. Основні проблеми міжетнічної толерантності.

Етнічність у політичних режимах.

Етнічна складова політичних режимів. Поняття та сутність етнократії. Елітарний, ідеологічний та колективістський підходи до розуміння сутності етнократії. Ознаки етнократії. Людиноненавистницькі, внутрішньо суперечливі та латентні етнократії. Етнократичний режим расової чистоти, етнократія роздільного проживання, асиміляційний етнократичний режим, режим стихійної етнократії.

Етнополітика ліберальної демократії. Політика етнічної демократії: сутність та основні риси.

Концепція консоціальної демократії Лейпхарта (демократія міжетнічної згоди): основні риси та необхідні умови для реалізації.

Національна держава та національна автономія.

Моноетнічні, поліетнічні та багатонаціональні держави. Основні критерії визначення моноетнічної держави. Типологія поліетнічних держав Дж. Ротшильда. В. Троцинський про критерії ідентифікації держави як поліетнічної.

Моноетнічна держава, держава з поліетнічним складом населення, поліетнічна, багатонаціональна держава.

Основні підходи у трактуванні національної держави (ототожнення держави із моноетнічною спільнотою, держава титульної нації, держава політичної нації).

Форми національно-державного устрою. Територіальні та екстериторіальні автономні утворення етнонаціональних спільнот. Основні типи територіальних автономій (адміністративно-територіальні, національно-територіальні та національно-державні автономії).

Поняття культурно-національної автономії. Корпоративна та персональна форми культурно-національної автономії.

Націоналізм.

Націоналізм як доктрина: основні проблеми (не)відповідності. Співвідношення понять націоналізм, патріотизм, шовінізм. Л. Снайдер про відмінності між патріотизмом та націоналізмом.

Основні стадії формування та еволюції націоналізму. Структурна, культурницька та психологічна фази націоналізму Л. Грінфельд. Елементарно-зародковий, еволюційно-культурницький, раціонально-доктринальний та ідеологічний етапи розвитку націоналізму Андре Гастоні.

Сутність економічного націоналізму як доктрини. Визначення сутності економічного націоналізму Р. Брюейкером, Я. Гофманом та Х. Шульц. Співвідношення понять націоналізм, нацизм і фашизм.

Типології націоналізмів.

Східний та західний націоналізм Ганса Кона. Територіальні та етнічні націоналізми Е. Сміта. Політичний та культурний націоналізм Джона Гатчінсона. Націоналізм ресонджименто, реформаторський та інтегральний націоналізми Петера Альтера. Ліберальний, консервативний та радикальний націоналізми Богдана Стефанеску.

Проблема типологізації націоналізму у працях Анджея Валіцького.

Український націоналізм.

Націоналізм в українській інтелектуальній традиції. Виникнення терміну націоналізм в українській публіцистиці. Критика націоналізму у працях української ліберально-демократичної інтелігенції на початку ХХ ст.

Історична генеза українського націоналізму. Вплив соціальної неструктурованості суспільства на формування ідейних концептів українського націоналізму. Соціалістична спрямованість українського націоналізму на початку ХХ ст. Розвиток ідейних постулатів українського націоналізму у міжвоєнний період. Український націонал-комунізм. Теорія «багатоступеневої нерівномірності» генези та розвитку українського націоналізму.

Основні проблеми типології українського націоналізму. Український націоналізм у призмі основних типологій сучасності. Інтегральний націоналізм.

Формування та розвиток ідеології українського економічного націоналізму.

Проблема зовнішніх впливів на процес кристалізації українського націоналізму. «Інтелектуальний імпорт» як рушійна сила генези ідеології українського націоналізму.

Етнополітичний конфлікт: сутність та основні теорії.

Суперечності у етнонаціональних цілях, інтересах, та ціннісних орієнтаціях. Конфлікти у світових культурних парадигмах.

Етноконфліктологія як наука про закономірності виникнення, розвитку та трансформації конфліктів. Політична етноконфліктологія: характерні риси та цілі.

Внутрішньоетнічні та міжетнічні конфлікти. Етнорегіональні конфлікти. Внутрішньонаціональні та міжнаціональні конфлікти.

Основні стадії формування міжетнічної напруги. Сучасні теорії міжетнічних конфліктів (теорія асиметричного конфлікту, теорія симетричного сгизмогенезису). Економічні та символічні причини визрівання міжетнічного конфлікту.

Історичні обставини та аналіз контексту виникнення етнонаціональних конфліктів. Проблеми моделювання етнонаціональних та етнополітичних конфліктів. Трансенд-метод Й. Гальтунга.

Стадії конфліктів. Консенсус та компроміс як засоби досягнення порозуміння. Етапи трансформації конфліктів. Ненасильство як метод трансформації конфліктів.

Позитивні функції міжетнічного конфлікту (теорія Козера про „парадокс Зіммеля”).

Динаміка етнополітичних процесів у сучасному світі.

Сутність етнорозвоюючих та етнотрансформаційних процесів. Інтеграційні та дезінтеграційні етнополітичні процеси. Концепція етнічного ренесансу. Етнічне відродження і процес запізнилої модернізації.

Процес політизації етнічностей, його наслідки. Сучасні дезінтеграційні процеси, сутність, причини виникнення. Сучасні інтеграційні процеси. Єдиний європейський дім – досягнення і проблеми. Концепції «зростання націй», «розвитку націй» та їхні політичні втілення.

Теорія національного будівництва. Принципи компліментарності та рівності етнічних спільнот у національному будівництві. Фази національного будівництва.

Етнополітична регіоналізація. Причини розвитку етнорегіоналізму. Сепаратизм, його чинники. Методи вирішення етнорегіональних проблем.

Захист прав національних меншин: світова практика та юридичне підґрунтя.

Діяльність ООН в напрямку забезпечення прав національних меншин. Основні акти ООН щодо забезпечення прав меншин. Загальна декларація прав людини. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації. Концептуальні підходи щодо правового статусу меншин, зафіксовані у міжнародних нормах ООН.

Діяльність європейських інституцій у сфері гарантій прав національних меншин. Копенгагенська нарада НБСЄ з людського виміру. Фундація міжнаціональних відносин. Юридичне підґрунтя захисту прав національних меншин у Європі: сучасний стан та основні проблеми. Діяльність Федеративного союзу європейських національних груп.

Досвід європейських поліетнічних держав у сфері гарантії прав меншин.

Формування українського законодавства із захисту прав національних меншин.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ ВСТУПНИКІВ

Загальні критерії оцінювання

Рівень професійної компетентності вступників оцінюється за 200–бальною шкалою.

Виділені такі рівні компетентності.

I рівень – початковий. Відповіді вступника на теоретичні питання елементарні, фрагментарні, зумовлюються початковими уявленнями про сутність політичних категорій.

II рівень – середній. Вступник володіє певною сукупністю теоретичних знань, практичних умінь, навичок, володіє елементарними вміннями здійснювати евристичну діяльність, самостійно здобувати нові знання.

III рівень – достатній. Вступник знає істотні ознаки понять, явищ, закономірностей, зв'язків між ними, а також самостійно застосовує знання в стандартних ситуаціях, володіє розумовими операціями (аналізом, абстрагуванням, узагальненням тощо), вмє робити висновки, виправляти допущені помилки. Відповідь повна, правильна, логічна, обґрунтована, хоча їй і бракує власних суджень.

IV рівень – високий. Передбачає знання різних аспектів політичної науки, ерудицію, вміння застосовувати знання творчо, здійснювати зворотній зв'язок у своїй роботі, самостійно аналізувати різноманітні політичні ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особисту позицію.

**Таблиця відповідності
рівнів компетентності значенням 200–бальної шкали оцінювання відповідей
вступників під час фахового випробування**

Рівень компетентності	Шкала оцінювання	Національна шкала оцінювання
Початковий відповіді вступника невірні, фрагментарні, демонструють нерозуміння програмового матеріалу в цілому	0–99	незадовільно
Середній відповіді вступника визначаються розумінням окремих аспектів питань програмного матеріалу, але характеризується поверховістю та фрагментарністю, при цьому допускаються окремі неточності у висловленні думки	100–149	задовільно
Достатній відповіді вступника визначаються правильним і глибоким розумінням суті питання програмного матеріалу, але при цьому допускаються окремі неточності непринципового характеру	150–179	добре
Високий відповіді вступника визначаються глибоким розумінням суті питання програмного матеріалу.	180–200	відмінно

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абдулатипов Р. Г. Этнополитология. Санкт-Петербург: Питер, 2004. 313 с.
2. Абетка етнополітолога / Ю. Римаренко, І. Варзар, І. Іванченко та ін. ; НАН України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. Київ: Школяр, 1996. 224 с.
3. Алексеева Т. А. Современные политические теории Москва: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2007. 479 с.
4. Андерсон Б. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму. Київ, 2001. 272 с.
5. Антонюк О. Формування етнополітики Української держави: історичні та теоретико-методологічні засади / Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв. Київ, 1999. 282 с.
6. Арістотель. Політика / пер. з давньогр. та передм. О. Кислюка. Київ: Основи. 2003. 239 с.
7. Ачкасов В. А. Этнополитология: Учебник. Санкт-Петербург: Изд. С.-Петербур. ун-та, 2005. 337 с.
8. Бауер О. Національне питання і соціал-демократія. Київ: Основні цінності, 2004. 120 с.
9. Бенхабیب С. Притязання культури: рівенство и разнообразие в глобальную эру / пер. с англ. Москва: Логос, 2005. 289 с.
10. Бжезинский З. Великая шахматная доска. Господство Америки и его геостратегические императивы Москва: Междунар. отношения, 1999. 256 с.
11. Бжезинский З. Выбор. Глобальное господство или глобальное лидерство / пер. с англ. – Москва: Международные отношения, 2004. 288 с.
12. Бурдяк В. І., Ротар Н. Ю. Політична культура країн Європи в контексті інтеграційних процесів: монографія. Чернівці: Рута, 2004. 328 с.
13. Вступ до політології: екскурс в історію правничо-політичної думки: посібник / ред. В. Й. Скиба. 2-ге вид. Київ: Основи, 1998. 718 с.
14. Газін В. П., Копилов С. А., Копилов А. О. Новітня історія країн Європи та Америки. 1945–2002: навч. посібник для студентів. Київ: Либідь, 2004. 622 с.
15. Герасимчук Т.Ф., Киридон А.М., Троян С.С. Загальна теорія політики: навчальний посібник. Київ: Кондор 2017. 226 с.
16. Гирц К. Інтерпретація культур / пер. с англ.. Москва: «Российская политическая энциклопедия», 2004. 560 с.
17. Гон М. М. Геноциди першої половини ХХ століття: порівняльний аналіз: навчальний посібник для студентів історичних спеціальностей вищих навчальних закладів. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2009. 180 с.
18. Гон М. М. Особливості міжетнічної взаємодії в контексті політичних процесів на західноукраїнських землях у міжвоєнний період: монографія. Рівне: Волинські обереги, 2006. 431 с.
19. Горбатенко В.П., Остапенко М.А., Горбатенко І.А. Історія політичної думки в Україні: навч. посіб. Київ: Міжрегіон. акад. упр. персоналом, 2007. 128 с.
20. Енциклопедія політичної думки / за ред. Д. Міллера, Д. Коулмена, В. Конналі, А. Райана. Київ, 2000. 472 с.
21. Енциклопедія політичної думки : енциклопедія / ред. К. Сігов, В. Скуратівський, Л. Фінберг. Київ: Дух і літера, 2000. 472 с.
22. Етнічна історія народів Європи: Історико-етнологічні дослідження і національна ідея: збірник наукових праць. Київ: ІНІСЕРВ. 2001. Вип. 9. 140 с.
23. Етнічний довідник: У 3-х ч. Київ, 1997. ч. 1.: Поняття та терміни.
24. Етнополітологія в Україні. Становлення. Що далі? / І. Ф. Курас (ред.) ; НАН України. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень. Київ, 2002. 295 с.

25. Етнос. Нація. Держава: Україна у контексті світового етнодержавницького досвіду / Ю. І. Римаренко, М. М. Вівчарик, О. В. Картунов та ін.; НАН України. Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2000. 516 с.
26. Етносоціологія: терміни та поняття: навч. пос. / Євтух В. Б., Трощинський В. П., Галушко К. Ю. та ін. Київ: Вид. УАННП «Фенікс», 2003. 280 с.
27. Жук П. Мазур Н., Соломонюк Р., Турчак Р. Етнополітична карта світу ХХІ ст. Метод і предметний коментарій / П. Жук, Н. Мазур, Р. Соломонюк, Р. Турчак. – Тернопіль., 2000. 240 с.
28. Загальна теорія політики: навч.-метод. комплекс / Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича; уклад.: І. М. Мельничук, П. О. Молочко. Чернівці: Рута, 2013. 131 с.
29. Здравомыслов А. Межнациональные конфликты в постсоветском пространстве. Москва: Аспект Пресс, 1996. 286 с.
30. История политических и правовых учений / под общ. ред. академика РАН, д. ю. н., проф. В. С. Нерсесянца. Москва: Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА–ИНФРА М), 2000. 352 с.
31. История политических и правовых учений: учебник / О. Э. Лейст (отв. ред.). Москва: Зерцало, 2006. 556 с.
32. Інституціональні особливості та технології сучасних політичних процесів: курс лекцій і метод. матеріалів до модуля навч. дисципліни / уклад.: Е. А. Афонін, В. М. Козаков, Л. М. Усаченко. Київ: НАДУ, 2008. 108 с.
33. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми. 2-е вид., перероб. і доп. Львів: Новий Світ-2000, 2017. Т.1.: Від зародження до початку ХХ ст. 404 с. Т.2.: ХХ – початок ХХІ ст. 598 с.
34. Картунов О. В. Вступ до етнополітології: науково-навчальний посібник. Київ, 1999. 300 с.
35. Касьянов Г. В. Теорії нації та націоналізму. Київ: Либідь, 1999. 351 с.
36. Кимлика К. Современная политическая философия; введение / пер. с англ. С. Моисеева; Гос. ун-т Высшая школа экономики. М: Изд. дом Гос. ун-та Высшей школы экономики, 2010. 592 с.
37. Кимлічка В. Лібералізм і права меншин. Харків: Центр освітніх ініціатив, 2001. 176 с.
38. Кирилюк Ф. М. Новітня політологія: навч. пос. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 564 с.
39. Кирилюк Ф. М. Філософія політичної ідеології: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 520 с.
40. Кирилюк Ф. М. Історія політології: підруч. для вищ. навч. закладів. Київ: Знання України, 2002. 536 с.
41. Кирилюк Ф. М. Новітня політологія: навч. посіб. для вищ. навч. закл. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 562.
42. Кирилюк Ф. М. Політологія Нової доби: посібник. Київ: Академія, 2003. 304 с.
43. Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера / Євгеній Причепій (ред.). – Київ: ВК ТОВ «Тандем», 2002. 582 с.
44. Колодій А., Климанська Л., Космина Я. Політологія. Кн. перша: Політика і суспільство. Кн. друга: Держава і політика / Київ: Ельга, Ніка-Центр, 2003. 664 с.
45. Кольев А. Н. Нация и государство. Теория консервативной реконструкции. Москва: Логос, 2005. – 800 с.
46. Коппель О. А., Пархомчук Е. С. Міжнародні системи. Світова політика. Київ: ФАДА, ЛТД, 2001. 224 с.
47. Коршук Р. М. Етнополітологія: навчальний посібник. Київ: Алерта, 2011. 200 с.
48. Кресіна І. Українська національна свідомість і сучасні політичні процеси: етнополітичний аналіз. Київ: Вища школа, 1998. 391 с.
49. Кухта Б. З історії політичної думки першої половини ХХ ст.: навч. посіб. / Вид. 3-тє, випр. і доп.. Львів: Кальварія, 1999. 202 с.

- 50.Ланцов С. А. Мировая политика и международные отношения: Конспект лекций. Санкт-Петербург: Изд-во Михайлова В. А., 2000. 64 с.
- 51.Лейпхарт А. Демократия в многосоставных сообществах: сравнительное исследование Москва: Аспект Пресс, 1997. 287 с.
- 52.Лібералізм: Антологія / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. Київ: Смолоскип, 2002. 1126 с.
- 53.Лойко Л. І. Громадські організації етнічних меншин України: природа, легітимність, діяльність. Київ, 2005. 634 с.
- 54.Майборода О. М. Теория этнополитики в западном обществоведии. Київ: Наукова думка, 1993. 215 с.
- 55.Макар Ю.І., Докаш О.Ю., Лаврук Т.П. Політологія: навч. посіб. /Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. Чернівці: Рута, 2010. 595 с.
- 56.Мала енциклопедія етнодержавознавства / під ред. Ю. Римаренко. Київ, 1996. 942 с.
- 57.Малий етнополітологічний словник: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. В. Антонюк, Ю. В. Бондар, В. І. Волобуєв та ін. ; Міжрегіон. акад. упр. персоналом (МАУП). Київ, 2005. 283 с.
- 58.Мальський М. З., Мацяк М. М. Теорія міжнародних відносин: підручник / 4-е вид., перероблене і доповнене. Київ: Знання, 2011. 406 с.
- 59.Мельников А. П., Сокол С. Ф. Политическая культура в жизни общества. Минск, 2011. 262 с.
60. Мендус С. Політика та мораль Київ: Темпора, 2010. 160 с.
- 61.Мировая политика и международные отношения: учебное пособие / под ред. С. А. Ланцова, В. А. Ачкасова. Санкт-Петербург: Питер, 2005. 448 с.
- 62.Націоналізм: Антологія / упоряд. О. Проценко, В. Лісовський. Київ: Смолоскип, 2000. 872 с.
- 63.Неліпа Д. В. Системний аналіз в політології: підручник Київ: «Центр учбової літератури», 2013. 304 с.
- 64.Новакова О. В., Пашина Н. П. Аналіз державної політики: навч. посібник. Луганськ, 2013. 262 с.
- 65.Остапенко М. А. Політична культура суспільства: навч. посіб. Київ: МАУП, 2008. 96 с.
- 66.Перепелиця Г.М. Конфлікти в посткомуністичній Європі: монографія. Київ: НІСД, 2003. 432 с.
- 67.Политическая наука в Западной Европе / под ред. Ханса-Дитера Клингеманна; пер. с англ. М. Гурвица, А. Демчука и др.; под ред. Е. Б. Шестопаля. Москва: Аспект Пресс, 2009. 487 с.
- 68.Политическая наука: новые направления / науч. ред. Шестопаля Е. Б. Москва: Вече, 1999. 816 с
- 69.Політична енциклопедія / редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ: Парламентське видавництво, 2012. 807 с.
- 70.Політична наука. Методи досліджень: підручник / ред.: О. А. Габріелян. Київ: Академія, 2012. 317 с.
- 71.Політологічний енциклопедичний словник / В. Б. Авер'янов, І. В. Алексеєнко, С. С. Андрєєв та ін.; В. П. Горбатенко (упоряд.), Ю. С. Шемшученко та ін. К, 2004. 428 с.
- 72.Політологія: навч.-метод. комплекс: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / ред. Ф. М. Кирилюка / М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ: Центр навч. л-ри, 2004. 697 с.
- 73.Політологія: підруч. / ред.: В. Ф. Цвих, О. В. Батрименко. Київ: Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2010. 671 с.
- 74.Політологія: підручник / ред.: О. В. Бабкіна; В. П. Горбатенко. Київ: Акад., 2010. 568 с.
- 75.Полуденко С. В. Історіософія та історія теорії політики: монографія: авт. підруч. / Донбас. держ. пед. ун-т. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Слов'янськ: Маторін Б. І., 2013. Ч. 1. 2013. 255 с.; Ч. 2. 2013. 420 с.
- 76.Потульніцький В. А. Історія української політології (Концепції державності в

українській зарубіжній історико-політичній науці). Київ: Либідь, 1992. 232 с.

77. Прикладна політологія: навч. посіб. / за ред. В. П. Горбатенка; О. Д. Бойко, В. П. Горбатенко, С. Г. Денисюк та ін. Київ: Академія, 2008. 472 с.

78. Проскуріна О. О. Політична культура інформаційного суспільства: монографія. Луганськ: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2008. 352 с.

79. Регионалистика и этнополитология / редкол.: Р. Ф. Туровский (отв. ред.) и др. Москва, 2008. 343 с.

80. Романюк А. С.. Історія західних політичних вчень. Політичні доктрини ХХ – початку ХХІ ст.: навч. посіб. / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Київ: Знання, 2011. 256 с.

81. Рудкевич О. Політична культура національних спільнот: теорія та методологія дослідження: монографія / Терноп. нац. екон. ун-т. Тернопіль: ТНЕУ, 2013. 350 с.

82. Савчук Б., Кафарський В. Вступ до етнології: навч. посібник Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2003. 220 с.

83. Світоглядно-теоретичний вимір сучасної української політики: монографія / М. І. Михальченко (кер. авт. кол.) та ін.; НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса. Київ: ШІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2010. 358 с.

84. Системная история международных отношений в четырех томах. События и документы. 1918-2000 / под ред. А. Д. Богатурова. Том первый. События. 1918–2000. Москва: Научно-образовательный форум по международным отношениям, 2003. 517 с.

85. Системная история международных отношений в четырех томах. События и документы. 1918-2003 / Под ред. А. Д. Богатурова. Том третий. События. 1945–2003. Москва: Научно-образовательный форум по международным отношениям, 2003. 720 с.

86. Сміт Е. Нації та націоналізм у глобальну епоху / пер. з англ. М. Климчука і Т. Цимбала. 2-ге вид. Київ: Ніка-Центр, 2009. 320 с.

87. Сміт Е. Націоналізм: Теорія, ідеологія, історія / пер. з англ. Р. Фещенка. Київ: К.І.С., 2004. 170 с.

88. Сморгунов Л. В. Сравнительная политология. Современная сравнительная политология: учебник для вузов. Москва: РОССПЭН, 2002. 470 с.

89. Современные международные отношения: учебник / под ред. А. В. Торкунова. Москва: Российская политическая энциклопедия, 2000. 584 с.

90. Старіш О. Г. Політичний менеджмент: навчальний посібник. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. 272 с.

91. Теория и методы в современной политической науке: Первая попытка теоретического синтеза / под ред. С. У. Ларсена; пер. с англ. Е. Л. Жуковой. Москва: Геополитическая энциклопедия (РОССПЭН), 2009. 751 с.

92. Тощенко Ж. Т. Этнократия: история и современность. Москва: РОССПЭН, 2003. 432 с.

93. Траверсе Т. М. Політична психологія: навчальний посібник. Київ: Парламентське вид-во, 2013. 240 с.

94. Трансформація політичних інститутів України: проблеми теорії і практики / авт. колектив: М. І. Михальченко (керівник) та ін. Київ: ШІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2016. 440 с.

95. Туронок С. Г. Политический анализ и прогнозирование: учебник для бакалавриата и магистратуры Москва: Издательство Юрайт, 2016. 291 с.

96. Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х томах / Редколегія: Л. В. Губерський та ін. Том І. Київ: Знання України, 2004. 760 с.; Том ІІ. Київ: Знання України, 2004. 812 с.

97. Франц В. А. Политический маркетинг : учеб. пособие / М-во образования и науки Рос. Федерации, Урал. федер. ун-т. Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2017. 92 с.

98. Хейвуд Э. Политология: учебник для вузов / пер. с англ. ; под ред.: Г. Г. Водолазова, В. Ю. Бельского. Москва: ЮНИТИ, 2005. 526 с.

99. Цыганков П. А. Теория международных отношений: Учебное пособие. Москва: Гардарики, 2002. 590 с.

100. Шемятенков В. Г. Европейская интеграция: учебное пособие. Москва: Международные

отношения, 2003. 400 с.

101.Шепелев М. А. Теорія міжнародних відносин: Підручник. Київ: Вища школа, 2004. 622 с.

102.Шпорлюк Р. Комунізм і націоналізм / пер. з англ. Г. Касьянов. Київ: Основи, 1998. 479 с.

103. Щербакова Ю. Цінності об'єднаної Європи: монографія. Київ: Академія, 2014. 208 с.

Перелік періодичних видань

1. Віче
2. Вісник Верховної Ради України.
3. Власть.
4. Голос України.
5. День.
6. Державність.
7. Дзеркало тижня.
8. Журнал «І».
9. Людина і політика.
10. Международная жизнь.
11. Международная экономика и международные отношения.
12. Нова політика.
13. Общественные науки и современность.
14. Політична думка.
15. Політика і культура.
16. Політика і час.
17. Політичний менеджмент.
18. Політологічні читання.
19. Проблеммы прогнозирования.
20. Президент.
21. Розбудова держави.
22. Сучасність.
23. Схід.
24. Социс.
25. Социально-политический журнал.
26. Социология и политология.
27. США: экономика, политика, идеология.
28. США: экономика, политика, культура.
29. Трибуна.
30. Україна і світ сьогодні.
31. Україна дипломатична. Науковий щорічник.
32. Україна – Європа – Світ.
33. Українська культура.
34. Урядовий кур'єр.
35. Філософська і соціологічна думка.
36. Эхо планеты.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ РЕСУРС

1. Сайт Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua/>
2. Сайт електронної бібліотеки Російської державної бібліотеки <http://elibrary.rsl.ru/>
3. Бібліотека «Ізборник» — Історія України IX-XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації <http://litopys.org.ua/index.html>
4. Сайт конституцій країн світу http://www.concourt.am/armenian/legal_resources/world_constitutions/constit/consts21.htm
5. Сайт національних парламентів <http://www.ipu.org/english/parlweb.htm>
6. Бібліотека міжнародних документів з прав людини і міжнародного гуманітарного права <http://www.memo.ru/prawo/>
7. Асоціація навчання в галузі прав людини <http://www.hrea.org>
8. Human Rights Education
9. www.humanrightseducation.info
10. Сайт «Електоральна географія»: <http://www.electoralgeography.com/new/ru/>
11. Офіційний веб-сервер Центральної виборчої комісії України <http://www.cvk.gov.ua/>
12. Вісник Центральної виборчої комісії України <http://www.cvk.gov.ua/visnyk/>
13. Сайт виборчої асоціації політтехнологів <http://izbass.ru/>
14. Сайт Комітету виборців України <http://www.cvu.org.ua/>
15. Democracy International. <http://www.europeanCreferendum.org>
16. Direct Democracy. Research Centre on Direct Democracy. <http://c2d.unige.ch>
17. The Electoral Knowledge Network. <http://aceproject.org>
18. The Initiative and Referendum Institute Europe. <http://www.iriCeurope.org>

Електронні бібліотеки:

<http://www.pravoznavec.com.ua>

<http://www.studmed.ru>

<http://www.allpravo.ru/library/>